

แผ่นเสียงละครร้อง : ภาพสะท้อนวัฒนธรรมบันเทิงระหว่างปี พ.ศ.2448 – พ.ศ.2474

Lakorn Rong Gramophone Records: Reflection of Entertainment Culture from 1905 to 1931

ธณัฐ หินอ่อน¹

บทคัดย่อ

“ละครร้อง” เกิดขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ได้รับแนวความคิดจากการแสดงโอเปร่า (Grand opera) ของตะวันตก และละครบังสาวัน (Malay Opera) ประกอบกับการแสดงละครอย่างไทย ได้แก่ ละครรำ ละครดึก คำบริบูรณ์ ได้ปรับปรุงรูปแบบการแสดงตามแนวความคิดการแสดงละครอย่างตะวันตก นำไปสู่การเกิดเป็นละครร้องอย่างไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานละครร่วมสมัยที่ได้ปรับเปลี่ยนการนำเสนอในรูปแบบละครที่ทันสมัยในยุคนั้น บทความนี้มุ่งเน้นนำเสนอภาพสะท้อนวัฒนธรรมบันเทิงผ่านมุมมองของการบันทึกแผ่นเสียงโบราณของคณะละครร้องประกอบกับเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนความนิยมละครร้องในช่วง พ.ศ.2448 (1905) ถึง 2474 (ค.ศ.1931)

ละครร้องปรีดาวัลย์เป็นละครร้องร่วมสมัยคณะแรกซึ่งได้รับความนิยมของหลวงแพ่งกระจายสู่ราษฎร์ และยังเป็นต้นแบบในการพัฒนาละครร้องในยุคต่อมาซึ่งพบว่ามีความละครร้องเกิดขึ้นมากกว่า 50 คณะ ถือเป็นยุคที่เฟื่องฟูของละครร้องอย่างมาก ด้วยความนิยมนี้เองเป็นเหตุให้เกิดการบันทึกแผ่นเสียงของละครร้องในเชิงธุรกิจ พบแผ่นเสียงเพลงละครร้องมากกว่า 200 หน้า ซึ่งแผ่นเสียงได้บันทึกข้อมูลนักแสดงละครร้องคณะต่างๆ เช่น คณะปราโมทย์นคร คณะนาครบันเทิง คณะเทพบันเทิง คณะปรีดาวัลย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบบทละครร้องที่ตีพิมพ์เพื่อจำหน่ายก่อนการเข้าชมละครอีกจำนวนมาก จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์นี้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมบันเทิงของละครร้องที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทย ภายหลังเมื่อความนิยมภาพยนตร์เงียบเริ่มเข้ามาในประเทศไทยช่วง พ.ศ.2465 และได้รับความนิยมในพุทธศักราช 2470 เป็นต้นมา ส่งผลให้ละครร้องได้รับความนิยมน้อยลง ภายหลังละครร้องนี้เป็นต้นแบบของการแสดงที่ถูกพัฒนาเป็นละครเพลงจนมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: แผ่นเสียง, ละครร้อง, วัฒนธรรมบันเทิง

¹ รองศาสตราจารย์สาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

“Lakorn Rong” (Thai singing-drama) emerged around the end of King Rama V’s reign. Lakorn Rong theatre was introduced by Prince Narathip Prapanphong; it was inspired by and developed from Western grand opera combining with Bungsawan (Malay Opera) with hints of other forms of Thai traditional theatre such as Lakorn Ram (traditional dance drama), and Lakorn Dukdumban. Based on Western theatrical model, Lakorn Rong was a demonstration of contemporary theatrical mixtures which finally formed the new theatrical invention. This article aims primarily to delineate the reflection of entertainment culture in Thailand from 1905-1931 through the studies of gramophone records of Lakorn Rong and some historical documentation. Pridalai Theatre Troupe was the first Lakorn Rong troupe in the country; the troupe gained huge success starting from the royal court, and later it also captured public attention. Pridalai Troupe set model and performing standards which were later adopted and imitated by other troupes. During the peak period of Lakorn Rong popularity, there were more than 50 theatre troupes in Bangkok. As a consequence of its popularity, commercial recordings of Lakorn Rong commenced. According to historical evidence, more than 200 sides of Lakorn Rong gramophone records were found. Numbers of theatre troupes and details of performers who performed for the recordings were displayed in the record labels. Some names of theatre troupes included Pramote Nakorn Troupe, Thep Bunternng Troupe, Pridalai Troupe, to name but a few. Apart from the records, many of Lakorn Rong play scripts were commercially publicized. These historical evidences reflect that Lakorn Rong was one of the most popular forms of entertainment before silent films started to grow in 1922 and outshadowed Lakorn Rong completely after 1927. Since then, Lakorn Rong has been shaped and developed into contemporary musical theatre as we see today.

Keywords: gramophone records, Lakorn Rong, entertainment culture

กำเนิดละครร้อง

“ละครร้อง” เป็นละครไทยที่เกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 (ค.ศ.1905) โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งได้รับแบบอย่างและการพัฒนารูปแบบการแสดงละครอย่างชาวตะวันตกผสมผสานเข้ากับละครอย่างไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบทละคร การออกท่าทาง การแต่งกาย รวมไปถึงการแสดงและการขับร้อง ซึ่งในการแสดงละครไทยนี้นักแสดงจะใช้การรำตีบทเพียงอย่างเดียว และจะมีนักร้องเป็นผู้ขับร้องประกอบให้นักแสดง

ละครร้องได้พัฒนารูปแบบการแสดงโดยรับแนวคิดการแสดงทั้งของไทยและต่างชาติทั้ง 4 อย่าง ดังนี้

1. ละครรำ ได้นำหลักคิดจากการใช้ท่ารำและการบรรจเพลงในบทละคร
2. ละครดึกดำบรรพ์ ได้นำหลักการขับร้องและการแสดงของนักแสดง
3. มหาอุปรากร (Grand Opera) โดยให้นักแสดงเป็นผู้ขับร้องเองและการแต่งกายแบบสมจริง ซึ่งได้ข้อมูลครั้งเมื่อมีการเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก เมื่อ ค.ศ.1897 ของรัชกาลที่ 5
4. บังสวณ (Malay Opera) ได้นำรูปแบบการแสดงละครร้องมาปรับใช้กับละครร้องแบบไทย

การแสดงทั้ง 4 รูปแบบนี้ถือได้ว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นละครร้องอย่างไทย ใช้ชื่อคณะละครตามชื่อโรงละครว่า ละครหลวงณมิตรภายหลังไฟไหม้โรงละครและได้สร้างโรงละครใหม่ชื่อว่า ละครปริตาลัย ตามชื่อโรงละคร

ความนิยมละครร้อง



ภาพที่ 1 วังวรารณ ที่ตั้งโรงละครปริตาลัย

(ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/วังวรารณ> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2562)

ละครเรื่องปริดาลัยเปิดแสดงอย่างเป็นทางการให้ประชาชนซื้อตั๋วเข้าชมละครในโรงละครในวังแพรงนราของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระนครธาภิรมย์ประพันธ์พงศ์ ถนนเฟื่องนคร โดยได้รับความนิยมมากในสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็นทั้งเจ้านายในราชสำนักจนถึงประชาชนทั่วไป โดยจะเห็นได้จากหนังสือสำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชทานแด่กรมพระนครธาภิรมย์ประพันธ์พงศ์ ความว่า

สวนดุสิต

วันที่ ๕ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

กรมพระธาภิ

เธอได้ทำให้ชาววังคลั่งละครเสียหมดแล้ว บัดนี้ถึงกำหนดสมโภชพระที่นั่ง ซึ่งเคยมีแต่สังเวและดอกไม้แขวน กับประโคนตามแบบมาดิกดำบรรพ์ บัดนี้จะแถมมีละคร ขอให้ฉันหา เขาออกซื้อเรื่องๆ หนึ่งว่า “ตึกตาแสนสวย” แต่เล่นวันเดียวก็ไม่พอจะขอให้เล่น ๒ วัน คือกำหนดวันเสาร์ที่ ๑๕ วันอาทิตย์ที่ ๑๖ คราวนี้เป็นวันดูเปล่าแต่ฉันคนเดียวไม่ต้องออกเงิน

สยามินทร์

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2474. 22)

จากข้อความพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 5 ข้างต้นทั้งแสดงให้เห็นถึงกระแสนิยมการชมละครเรื่องปริดาลัยในราชสำนักเป็นอย่างมาก ซึ่งทรงโปรดจัดให้แสดงตามวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น การแสดงสมโภชในพระราชพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการต้อนรับพระสหายจากต่างประเทศ งานเลี้ยงวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระราชโอรส พระราชธิดา ทรงได้นำละครปริดาลัยมาแสดงเพื่อสมโภชตามวาระต่างๆ ในการทอดพระเนตรละครปริดาลัยนั้นบางครั้งพระองค์ทรงให้จัดแสดงในเขตพระราชวังบ้าง บางครั้งทรงเสด็จทอดพระเนตรที่โรงละครตามกาลสมควร

ด้วยความนิยมละครเรื่องที่ถือเป็นวัฒนธรรมบันเทิงรูปแบบใหม่ในช่วงเวลานั้นทำให้กรมพระนราฯ ได้ทรงพระนิพนธ์บทละครเรื่องเพื่อใช้แสดงในวาระต่าง ๆ รวมทั้งจัดแสดงในโรงละครปริดาลัยด้วยเช่นกัน เพียงระยะเวลา 4 ปี ทรงพระนิพนธ์บทละครเรื่องไว้รวมกว่า 117 เรื่อง (กรมศิลปากร, 2533) จึงเป็นภาพสะท้อนที่แสดงถึงความเฟื่องฟูของศิลปะวิทยาการของละครเรื่องแบบกรมพระนราฯ หรือละครเรื่องปริดาลัยนี้เป็นอันมาก ภายหลังจากการชบเซาของคณะละครปริดาลัย นักแสดงเก่าที่ถือว่าเป็นลูกศิษย์ของ ละครปริดาลัยได้

ออกไปตั้งคณะละครเป็นของตนเองและยังคงใช้รูปแบบการแสดงตามแบบละครปรีดาสัย ไม่ว่าจะเป็นบทละครในพระนิพนธ์ของกรมพระนราฯ มีอยู่จำนวนมาก และยังคงได้รับความนิยมในเวลาต่อมา

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าราชสำนักเป็นสถาบันที่สนับสนุนศิลปะการละครซึ่งถือได้ว่าเป็นงานละครร่วมสมัยในช่วงนั้น เป็นผลให้เกิดการแพร่กระจายของการแสดงละครร้องและความนิยมของคนชมละครร้องสู่ประชาชนทั่วไป

การบันทึกแผ่นเสียงเพลงละครร้อง

ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 จนถึงต้นรัชกาลที่ 7 เกิดคณะละครร้องมากขึ้นกว่า 50 คณะ ซึ่งมีคณะปรีดาสัยเป็นต้นแบบ อีกทั้งลูกศิษย์ได้ออกไปตั้งคณะของตนเอง รวมทั้งคณะละครร้องที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน เมื่อมีการนิยมละครร้องในสังคมไทยซึ่งเป็นโอกาสสำคัญเชิงธุรกิจการบันทึกเสียง ส่งผลให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมการบันทึกแผ่นเสียงเพลงละครร้องขึ้น และได้มีการบันทึกแผ่นเสียงละครร้องเป็นจำนวนมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลหน้าแผ่นเสียงได้นำแนวทางของนักวิชาการในต่างประเทศได้แก่ Philip David Atkinson Wells (2010), Philip Bradford Yampolsky (2013), James Leonard Mitchell (2017) ในการศึกษาแผ่นเสียงนี้ได้ใช้แนวทาง Discography คือการศึกษาข้อมูลจากฉลากแผ่นเสียง ซึ่งจะปรากฏข้อมูลสำคัญ เช่น สัญลักษณ์ หมายเลข และข้อความที่ปรากฏบนฉลากของแผ่นเสียง ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะสามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ทางดนตรีได้ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาในการบันทึกเสียง วงดนตรี นักดนตรี สภาพบริบททางสังคมในยุคนั้น เป็นต้น

ข้อมูลภาพรวมที่ปรากฏบนฉลากของแผ่นเสียงของเพลงละครร้อง สามารถจำแนกประเภทข้อมูลที่ได้ 10 ประเด็น ประกอบด้วย

- | | |
|-------------------------------------|--|
| 1) ตราแผ่นเสียง (Brand) | 6) เรื่องละครร้อง (Series) |
| 2) สีของฉลากบนแผ่นเสียง (Label) | 7) เพลง (Song) |
| 3) หมายเลขแผ่นเสียง (Record number) | 8) นักดนตรี นักร้อง (Musician, Vocalist) |
| 4) รหัสแผ่นเสียง (Matrix number) | 9) คณะละครร้อง (Theater Troupe) |
| 5) ปีที่ผลิต (Year) | 10) วงดนตรี (Ensemble) |

ในบางกรณีอาจจะมีข้อมูลไม่ครบทั้ง 10 ประเด็นก็เป็นได้ บางครั้งปรากฏชื่อคณะ บางครั้งปรากฏแค่ นักร้องคนสำคัญของคณะละคร เป็นต้น โดยจะยกตัวอย่างการศึกษาข้อมูลหน้าแผ่นเสียงดังภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 2 การจำแนกข้อมูลบนฉลากแผ่นเสียง

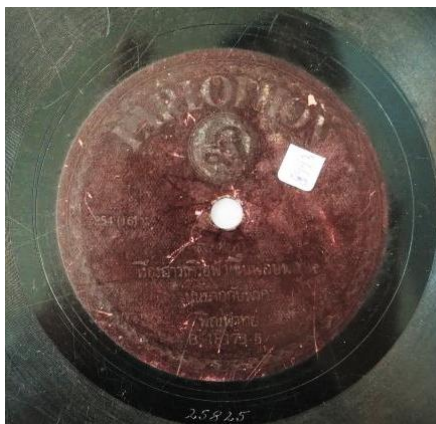
จากวิเคราะห์ข้อมูลแผ่นเสียงเพลงละครร้องพบว่า ได้มีการบันทึกแผ่นเสียงจำนวน 5 ตราสินค้า ได้แก่ 1) ตราพาร์โลโฟน (Parlophon) 2) ตราฮีสมาสเตอร์สวอยส์ (His Master's Voice) 3) ตราโพลีโฟน (Polyphon) 4) ตราโอเดียน (Odeon) และ 5) ตราบัว (Bua) โดยจะอธิบายในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตราพาร์โลโฟน (Parlophon)

การรวบรวมหน้าแผ่นเสียงเพลงละครร้อง ตราพาร์โลโฟนได้บันทึกเพลงละครร้องไว้จำนวนมาก โดยบันทึกแผ่นเสียงที่เป็นชุดเพลงละครแบบทั้งตอน หรือทั้งเรื่อง จำนวน 5 เรื่อง รวม 90 หน้า (sides) ได้แก่ เรื่องสาวเครือฟ้า เรื่องสามก๊ก เรื่องกรรมแห่งความรัก เรื่องหัวอกอำมาตย์ และเรื่องอาหรับบริศมี และการบันทึกเพลงละครร้องโดยไม่ระบุชื่อเรื่องอีกจำนวน 19 หน้า

1.1 แผ่นเสียงเรื่องสาวเครือฟ้า มีจำนวน 2 ชุด

ชุดที่ 1 หมายเลขแผ่น (Record Number) อยู่ระหว่าง B18173-1 ถึง B18173-16 และรหัสแผ่นเสียง (Matrix number) ระหว่าง 25820 ถึง 25836 ทั้งหมดรวมจำนวน 16 หน้า แผ่นเสียงชุดนี้ขับร้องโดยแม่บุญนาและพวก ใช้วงพิณพาทย์บรรเลงประกอบการขับร้อง สันนิษฐานได้ว่าน่าบันทึกเสียงช่วงก่อนปี พุทธศักราช 2468 (ค.ศ.1925) โดย เบคา แกรนด์ เรคคอร์ด คัทซ์ (Beka Grand Record) ภายหลังพาร์โลโฟน (Parlophon) ได้นำมาผลิตซ้ำและจำหน่ายในปีพุทธศักราช 2468 (ค.ศ.1925)



ภาพที่ 3 แผ่นเสียง Parlophon ละคอนร้องสาวเครือฟ้า เพลงขึ้นพลับพลา 5 แม่บุญนากับพวกพิณพาทย์ 254(16) / B.18173-5 /25825 (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

ชุดที่ 2 หมายเลขแผ่น (Record Number) คือ B18507-1 ถึง B18507-16 และรหัสแผ่นเสียง (Matrix number) คือ 82331 - 82346 แผ่นเสียงชุดนี้ ขับร้องโดยแม่บุญนากับพวก แต่ใช้วงเครื่องสาย ชิมอแกน

1.2 แผ่นเสียงเรื่องสามก๊ก

แผ่นเสียงเรื่องสามก๊กจำนวน 6 หน้า หมายเลขแผ่น (Record Number) 255-1(8) ถึง 255-6(8) และรหัสการผลิต (Matrix Number) คือ 25837-25842 ขับร้องโดยแม่บุญนาคและพวกแผ่นเสียงระบุหน้าแผ่นว่า 1927 อนุมานได้ว่าแผ่นเสียงชุดนี้ผลิตจำหน่ายในปีพุทธศักราช 2470 (ค.ศ.1927)



ภาพที่ 4 แผ่นเสียง Parlophon ละคอนร้องม้ายี่ซี้หนั่ง เรื่องสามก๊ก ๖ บุญนากับพวก 255-VI (8) / 25842 /1927 (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

1.3 แผ่นเสียงเรื่องกรรมแห่งความรัก

แผ่นเสียงเรื่องกรรมแห่งความรัก ฉลากสีแดงเข้ม จำนวน 14 หน้า โดยระบุหมายเลขแผ่นเป็น 2 ช่วง ได้แก่ B18531-3 (82358³-0) ถึง B18531-4 (82359) จำนวน 2 หน้า และ B18531(82764) ถึง B18532-6 (82775) จำนวน 12 หน้า ปรากฏชื่อนักร้อง 3 คน ได้แก่ แม่ขม้อย แม่ฉวี แม่มาลี ใช้วงพิณพาทย์บรรเลง ประกอบ จากบันทึกของนาย ต.เง็กชวน ระบุว่า บันทึกแผ่นเสียงเมื่อปีพุทธศักราช 2471 (ค.ศ.1928)



ภาพที่ 5 แผ่นเสียง Parlophon เรื่องกรรมแห่งความรัก ๔ เพลงม้ารำแม่ขม้อย แม่ฉวี แม่มาลี พินพาทย์ B.18531-IV /82359 (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

1.4 แผ่นเสียงเรื่องหัวอกอำมาตย์

แผ่นเสียงเรื่องหัวอกอำมาตย์ ขับร้องโดยแม่บุญนาคและพวก ใช้วงพิณพาทย์บรรเลงประกอบร้องและบันทึกเสียง จากการสืบค้นพบแผ่นเสียงทั้งสิ้นจำนวน 22 หน้า หมายเลขแผ่น B18512-1 ถึง B18512-12 จำนวน 12 หน้า และหมายเลขแผ่น B18551-1 ถึง B18551-10 จำนวน 10 หน้า พิจารณามหาเลขแผ่นและรหัสการผลิตอนุมานได้ว่า น่าจะเป็นการบันทึกเสียงในปีพุทธศักราช 2471 ซึ่งเป็นครั้งเดียวกันกับเรื่องกรรมแห่งความรัก



ภาพที่ 6 แผ่นเสียง Parlophon เรื่องหัวอกอำมาตย์ ๘ เพลงมอญคลั่งแม่บุญนาคกับพวกพิณพาทย์ B.18512-VIII / 82419 (ที่มา : หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

1.5 แผ่นเสียงเรื่องอาหรับรศมี

การผลิตจำหน่ายครั้งนี้ น่าจะมีแผ่นรวมทั้งสิ้น 24 หน้า แต่พบแผ่นเสียง จำนวน 21 แผ่น เมื่อพิจารณาจากหมายเลขรหัสการผลิต (Matrix Number) B18524-4 (82451) อาหรับรศมี(4) น่าจะเป็นแผ่นลำดับที่ 4 ของเรื่องอาหรับรศมี จนถึง หมายเลขแผ่น B18540-12(82471) อนุมานได้ว่า น่าจะเป็นการบันทึกเสียงในปีพุทธศักราช 2471 ซึ่งเป็นครั้งเดียวกันกับเรื่องกรรมแห่งความรัก และเรื่องห้วงอ้อมาตย์



ภาพที่ 7 แผ่นเสียง Parlophon เรื่องอาหรับรศมี เพลงอายววยะ 23 แม่ขุนนางกับพวก พินพาทย์ B.18540 – XI / 82470 (ที่มา : หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

1.6 แผ่นเสียงเพลงละครร้องแบบไม่ระบุชื่อเรื่อง

- แผ่นเสียง Parlophon ฉลากสีแดง แผ่นเสียงชุดนี้น่าจะผลิตจำหน่ายในช่วงปีพุทธศักราช 2468
- แผ่นเสียง Parlophon ฉลากสีเขียว น่าจะเป็นการบันทึกเสียงในปีพุทธศักราช 2471 ของ ต.เง็กชวน



ภาพที่ 8 แผ่นเสียง Parlophon ละครร้อง พม่าไศรกขุนนางกับพวกพินพาทย์ 258 (1) / B.18176-I / 25848 (ที่มา : หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)



ภาพที่ 9 แผ่นเสียง Parlophon เพลงฮิบโนโตสแม่ขุนนาคกับพวกไวโอลิน B18747-I / 82476 (ที่มา : หอสมุดดนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

2. ตราฮีสมาสเตอร์สวอยส์ (His Master's Voice)

แผ่นเสียงตราฮีสมาสเตอร์สวอยส์ (His Master's Voice) หรือ แผ่นเสียงตราสุนัข เป็นของบริษัท แกรมโมโฟน คอมพานี (Gramophone Company) บริษัทแกรมโมโฟน คอมพานี (Gramophone Company) ได้ส่งวิศวกรมาบันทึกเสียงในอยู่หลายครั้ง พบหลักฐานการบันทึกเสียงครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2446 (ค.ศ.1903) จนถึงปีพุทธศักราช 2473 (ค.ศ.1930)

จากการสืบค้นพบแผ่นเสียงละครเรื่องสาวเครือฟ้า เป็นแผ่นเสียงตราสุนัขฉลากสีเหลือง บันทึกแผ่นเสียงโดยละครคณะปราโมทย์นคร สันนิษฐานว่าการบันทึกแผ่นเสียงครั้งนี้ คงมีมากกว่า 20 หน้า มีนักร้องของคณะฯ เช่น นางแฉล้ม นางสาวเสงี่ยม นางเมือง นางตาช (เล็ก) เป็นต้น ปรากฏหมายเลข P9093 / GC-16-14757 P9094/GC-16-14760 ปรากฏรหัสการผลิต (Matrix Number) บันทึกที่ด้านในขอบแผ่นเสียง คือ BX2096 - BX2099 ซึ่งบันทึกโดยอาเธอร์ เจมส์ ทไวน์ บันทึกแผ่นเสียงในปีพุทธศักราช 2469 (ค.ศ.1926)



ภาพที่ 10 หน้า 3 (ชุด 2) นายร้อยตรีพร้อมไปสวนสาวกรือคำเพลงพวงร้อย บันโย ซออุคลเสียงนางสาวเสงี่ยม นางเมือง ร้องละครปราโมทย์นคร P.9094 / G.C.-16-14759 / BX2098 (ที่มา : หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

3. ตราโอเดียน (Odeon)

แผ่นเสียงตราโอเดียน (Odeon) เป็นของบริษัท International Talking Machine ประเทศเยอรมันนี ได้เข้ามาบันทึกแผ่นเสียงในสยามในสองช่วงเวลา คือ ช่วงแรก ปีพุทธศักราช 2451- 2457 (ค.ศ. 1908-1914) โดยระบุหมายเลขแผ่นที่บันทึกไว้ตั้งแต่หมายเลข 76000 ถึง 101000 และช่วงที่สอง ในปีพุทธศักราช 2471 จนถึงช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง หน้าแผ่นเสียงเป็นฉลากสีแดงอยู่หมายเลข A229000 เป็นต้นไป การบันทึกเสียงตราโอเดียนนั้นเมื่อบันทึกแผ่นเสียงจากสยามเสร็จก็ส่งกลับไปผลิตที่ประเทศเยอรมันนีและส่งกลับมาจำหน่ายในสยามภายหลัง

แผ่นเสียงเรื่องอาหารบรมิ การบันทึกไว้ทั้งสิ้น 52 หน้า ทั้งหมดจำนวน 8 ตอน โดยมีประสารนางเอกนาครบรรเทอากับลูกคู่ (สะกดตามหน้าแผ่นเสียง) และรับด้วยวงเครื่องมโหรีของพระเพลงไพเราะ พบเพียง 38 หน้า ซึ่งปรากฏหมายเลขแผ่น เช่น หมายเลข A229039a - A229039d และ A229002a - A229002f จากหมายเลขแผ่นอนุมานได้ว่าจะบันทึกแผ่นเสียงในปีพุทธศักราช 2471 (ค.ศ.1928) ซึ่งเป็นช่วงที่โอเดียน (Odeon) กลับมาบันทึกเสียงในสยามครั้งที่ 2



ภาพที่ 11 เรื่องอาหรับรศมี นั้ 6 ตอน 2 รับหมั้นประสาธนาถนครบรรทองกับลูกคู่ เครื่องมโหรีเพลงไพเราะ A229002f / Zb 306 (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

4. ตราโพลีโฟน(Polyphon)

แผ่นเสียงตราโพลีโฟน (Polyphon) หมายเลข 2660 BD เพลงเข้าแปลง หน้า 1 และหมายเลข 2661 BD เพลงจ้อยลาว หน้า 2 ซึ่งเป็นฉลากสีชมพู จากการตรวจสอบรหัสการผลิต (Matrix Number) พบว่าได้ผลิตและจำหน่ายในช่วงปีพุทธศักราช 2473 (ค.ศ. 1930)



ภาพที่ 12 แผ่นเสียง Polyphon เพลงเข้าแปลง หน้า 1 ชะม้อย กับคณะเทพบรรเทงร้อง คลอไวโอลิน นาย ต.เง็กชวน อัดพิเศษ 2660 BD (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)



ภาพที่ 13 แผ่นเสียง Polyphon เพลงจ้อยลาว หน้า 2 ซม้อย กับคณะเทพบรรเทงร้อง คลอไวโอลิน นาย ต.เง็กชวน อัดพิเศษ 2661 BD (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

5. ตราบัว

แผ่นเสียงตราบัว บันทึกลงโดยบริษัท International Talking Machine เช่นเดียวกับตราโอเดียน เข้ามาบันทึกเสียงในปีพุทธศักราช 2479 (ค.ศ.1936) เป็นการผลิตแผ่นเสียงจากโรงงานที่ตั้งในอินเดีย

แผ่นเสียงตราบัวที่พบมีฉลากสีแดง จำนวน 5 หน้า ระบุหมายเลขแผ่น หมายเลข PL7003 รหัสการผลิต (Matrix Number) จำนวน 3 หมายเลขคือ ZP1003, ZP1004, ZP1007 และหมายเลข PL7004 รหัสการผลิต (Matrix Number) จำนวน 2 หมายเลขคือ ZP1005 และ ZP1010 เป็นของคณะละครร้องปรีดาวัลย์ เรื่องที่ปรากฏคือ เรื่องวิวาห์ปรีดาวัลย์ เรื่องสาวเครือฟ้า เรื่องปรีดาวัลย์อ้อมพาเรด และเรื่องศรีธนชัย เป็นต้น



ภาพที่ 14 แผ่นเสียงตราบัว เพลงสาวเครือฟ้า (นารถ ถาวรบุตร) ในเรื่องสาวเครือฟ้า ของ ปัทมา บุบผา และมนัส คณะปรีดาวัลย์ PL.7003 / ZP.1004 (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)



ภาพที่ 15 จานเสียงตราบัว เพลงจีนเล็ก (ปัทมา) ในเรื่อง ศรีธนชัย ของ น.ม.ส มนิต - ศรี คณะปริตาลัย PL.7003 / ZP.1007 (ที่มา: หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร. 9)

การบันทึกแผ่นเสียงแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 ตั้งแต่ ค.ศ.1925 จนถึง ค.ศ.1930 ซึ่งการบันทึกแผ่นเสียงช่วงนี้เป็นยุคเฟื่องฟูของละครเรื่องเป็นอย่างมากจนกระทั่งมีภาพยนตร์เงียบเข้ามาฉายในสยามในปี ค.ศ.1927 และได้รับความนิยมมาก ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในปี ค.ศ. 1932 ส่งผลให้ความนิยมลดลง ส่วนการบันทึกเสียงช่วงที่ 2 คือ ค.ศ.1936 เป็นช่วงเวลาที่ปรับปรุงและฟื้นฟูละครเรื่องกลับมาแสดงอีกครั้งรวมทั้งยังได้บันทึกแผ่นเสียงเพื่อจำหน่ายแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จจึงเป็นเหตุให้ละครเรื่องอย่างไทยได้จางหายไปจากสังคมไทย

บทสรุป

จากกำเนิดละครเรื่องศิลปะร่วมสมัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักให้นำมาซึ่งความนิยมที่แพร่หลายในสังคมไทย จนนำไปสู่การบันทึกแผ่นเสียงเพลงละครเรื่องในเชิงธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกแผ่นเสียงละครเรื่องแบบเป็นเรื่องราว หรือการบันทึกแผ่นเสียงแบบเลือกเพลงที่ไพเราะและได้รับความนิยมที่ใช้ในละครเรื่องบางเพลงมาบันทึกแผ่นเสียงก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นภาพสะท้อนความนิยมในวัฒนธรรมการบันเทิงของคนในสังคมไทยตั้งแต่เจ้านายในราชสำนักจนถึงประชาชนทั่วไปในช่วงเวลาหนึ่งของละครเรื่องได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป ผลวิฤตทางการเมืองการปกครอง ประกอบกับวิทยาการของการบันเทิงที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้ละครเรื่องถูกลดความนิยมลงไปเหลือไว้เพียงแผ่นเสียงที่เป็นหลักฐานและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของละครเรื่องเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2533). *บรรณานุกรมพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์*.

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2474). *สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระ*

*จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชทานกับโคลงกลอนพระโอวาทแลพระพรซึ่งพระชนกทรงอำนวยแก่
พระนางเธอลักษมีลาวัณ ทรงพิมพ์แจกในงานบำเพ็ญพระกุศลที่นำพระศพกรมพระนราธิปประพันธ์
พงศ์ ในวันคารบ 50 แต่วันสิ้นพระชนม์. พระนคร :โสภณพิพรรฒธนากร.*

รัตน์โกสสินหา. (16 กรกฎาคม 2562). *ภาพวังวรรรณ*. สืบค้นจาก [https://www.rattanakosineha.com/
single-post/worawan-palace](https://www.rattanakosineha.com/single-post/worawan-palace).

Mitchell, J. L. (2017). *Thai Siamese records industry 1903 – 1940*. In The Lindstrom Project, Vol. 9, 18-26.

Wells, D. A. (2010). *A History and Discography of The Bassoon in Jazz* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3421943)

Yampolsky, P. B. (2013). *Music and media in the Dutch East Indies: Gramophone records and radio in the late colonial era, 1903-1942* (Unpublished doctoral dissertation). University of Washington, USA.